

SCHIMBAREA PARADIGMEI: DE LA CREȘTEREA ECONOMICĂ LA CREAREA DURABILĂ A VALORII

PARADIGM CHANGE: FROM ECONOMIC GROWTH TO SUSTAINABLE VALUE CREATION

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).07](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).07)

CZU: 330.35:330.13

Liubovi PRODAN-ȘESTACOVA,
doctor, conferențiar universitar interimar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

The dynamics of the development of economic systems is characterized by the evolution of institutions, of the resources used, of the applied technologies, of the relations between the subjects of the economic activity and other associated transformations. The current period is characterized by a series of changes that affect all components of the global economic system: digital transformation, climate change, systemic crises of state administrations, economic crises, global pandemic, etc. It is clear that these changes will shape a new economic system. The current task of the main actors in this process is to assign to this new system a series of characteristics that will not be random, but controllable, desired and accepted by all stakeholders.

Keywords: fourth industrial revolution, sustainable development, stakeholder capitalism, sustainable value creation

REZUMAT

Dinamica dezvoltării sistemelor economice se caracterizează prin evoluția instituțiilor, a resurselor utilizate, a tehnologiilor aplicate, a relațiilor dintre subiecții activității economice și actor transformări asociate. Perioada actuală este caracterizată printr-o serie de schimbări ce pun amprentă asupra tuturor componentelor sistemului economic global: transformarea digitală, schimbările climaterice, crizele sistemice ale administrațiilor de stat, crizele economice, pandemia globală ș.a. Este evident, că aceste schimbări vor modela un nou sistem economic. Sarcina actuală a principalilor actori în acest proces este de a atribui acestui nou sistem o serie de caracteristici care nu vor fi aleatorii, ci controlabile, dorite și acceptate de toate părțile interesate.

Cuvinte-cheie: a patra revoluție industrială, dezvoltare durabilă, capitalismul părților interesate, crearea durabilă a valorii.

În ultimii 500 de ani istoria omenirii este dominată, în mare parte, de dezvoltarea capitalismului în diversele sale forme. În diferite cercuri ale societății (academic, politic, mass-media, business) persistă o dezbatere continuă a avantajelor și dezavantajelor formelor trecute și actuale ale capitalismu-

lui, precum și o prognoză cu referire la formele viitoare ale acestui sistem economic.

Capitalismul agrar (feudalismul), comercial (mercantilismul), monopolist, industrial, colonial, financiar, liberal au fost și sunt obiectele cercetării savanților din întreaga lume, scopul final constând în găsirea ace-

lui „model economic de succes” care ar permite construcția statului bunăstării.

În contextul evoluției sistemului economic, nu putem să nu elucidăm și rolul progresului tehnico-științific în acest proces. Astfel, în perioada în care s-a afirmat modelul capitalismului industrial au avut loc 4 revoluții industriale, care au fost determinate de invenții tehnico-științifice. Prima revoluție industrială în perioada sec. XVII-XVIII a fost posibilă datorită invențiilor din acea perioadă: cazanul cu aburi sub presiune, motorul cu aburi, mașina de tors și războiul de țesut, fontă pe bază de cocs, laminarea oțelului. A doua revoluție industrială a avut loc la sfârșitul secolului al XIX-lea datorită descoperirii noilor surse de energie, fapt ce a permis dezvoltarea unor ramuri industriale precum industria electrotehnică, chimică, a automobilelor etc. [9]. A treia revoluție industrială începe în cea de-a doua jumătate a secolului XX și se întrepătrunde cu cea de-a patra, care determină perioada prezentă. Al treilea val revoluționar se caracterizează prin descoperirea și exploatarea energiei nucleare. La această etapă și-au făcut apariția și produsele electronice, odată cu inventarea tranzistorilor și apoi a microprocesorului (1970). Acești factori au determinat dezvoltarea industriei de telecomunicații și industriei de computere. Dezvoltarea noilor tehnologii a dat naștere unor noi domenii de cercetare, în special cea spațială și în domeniul biotehnologiei. A luat naștere o nouă eră a automatizării proceselor de producție și apariția roboților industriali.

A patra revoluție industrială este singura revoluție care nu își are rădăcinile în descoperirea unei noi forme de energie, ci are la bază fenomenul tehnologic de digitalizare. Totodată, la această etapă a evoluției societății suntem martori ai utilizării unui mix de tehnologii în lumea digitală, fizică și biologică ce se construiesc și se amplifică reciproc (nanotehnologia, biotehnologia,

știința materialelor, stocarea energiei și calcul cuantic, editare genetică, inteligența artificială, robotica, internetul obiectelor, vehiculele autonome, drone, imprimarea 3D, realitate augmentată, realitate virtuală, asistenți virtuali), transformând organizațiile, locurile de muncă, modelele economice și chiar societatea în care trăim astăzi. Or, această revoluție crează premise pentru dispariția actualelor modele de business, de organizare socială și de guvernare. Astfel, apare întrebarea firească: „Ce urmează și care vor fi caracteristicile viitorului sistem economic?”

Specialiștii consideră că impactul schimbărilor determinate de cea de-a patra revoluție industrială asupra sistemelor de producție, de management și de guvernare vor fi atât de profunde încât ele vor necesita un nou mod de a concepe nu numai producția, ci și întregul proces economic, deoarece va implica o redefinire a muncii. Înlocuirea unei mari părți a locurilor de muncă actuale cu roboți și sisteme de inteligență artificială va direcționa profitul către deținătorii de capital/tehnologie și către angajații care vor putea activa în domeniul creației în sens larg, în timp ce o mare parte a forței de muncă – de la șoferi până la lucrători din sectorul financiar-bancar și de asigurări – ar putea să nu mai fie necesari [1, p. 133].

În contextul căutării unui model economic eficient și responsabil, capabil să asigure echilibrul dintre toate subsistemele implicate în procesul de creare a bunurilor și serviciilor (subsistemul economic, social și mediul înconjurător), în anii 70 ai secolului XX la cel mai înalt nivel la scară mondială (Organizația Națiunilor Unite, Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare) se inițiază discuții asupra conceptului de dezvoltare durabilă. Cea mai cunoscută definiție a dezvoltării durabile este cu siguranță cea dată de Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare în raportul „Viitorul nostru co-

mun” (Raportul Brundtland): „dezvoltarea durabilă este dezvoltarea care urmărește satisfacerea nevoilor prezentului, fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi” [10]. Dezvoltarea durabilă urmărește și încearcă să găsească un cadru teoretic stabil pentru luarea deciziilor în orice situație în care se regăsește un raport de tipul om - mediu, fie că e vorba de mediul înconjurător, mediul economic sau mediul social. Deși inițial dezvoltarea durabilă a fost văzută ca o soluție la criza ecologică determinată de intensă exploatare industrială a resurselor și degradarea continuă a mediului, în prezent conceptul s-a extins asupra calității vieții în complexitatea sa, și sub aspect economic și social. Obiect al dezvoltării durabile este acum și preocuparea pentru dreptate și echitate între state, nu numai între generații.

Periodic, la nivel mondial sunt stabilite o serie de obiective globale universale care vin să soluționeze cele mai persistente provocări cu care se confruntă lumea, din domeniul mediului, politic și economic, precum:

- *Agenda 21 (anul 1992, Rio de Janeiro, Earth Summit, 179 de țări participante);*

- *Obiectivele de Dezvoltare a Mileniului (anul 2000, New York, 189 de țări semnatare a Declarației Mileniului);*

- *Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (anul 2012, Conferința Națiunilor Unite privind Dezvoltarea Durabilă, Rio de Janeiro).*

Parteneriatul global în realizarea obiectivelor stabilite a permis realizarea unor transformări în vederea atingerii țintelor stabilite (reducerea sărăciei, optimizarea consumului, îmbunătățirea sănătății, protecția mediului ambiant, protecția drepturilor diferitor categorii ale populației, consolidarea parteneriatelor, condiții decente de muncă și creșterea economică, pacea și justiția ș. a.). Și totuși, ultimile rapoarte la nivel mondial cu referire la bună-

țarea populației demonstrează că există o inechitate majoră în veniturile populației. În 2017, Fondul Monetar Internațional a avertizat comunitatea globală că inegalitatea în interiorul națiunilor, în ciuda scăderii inegalității globale în ultimele decenii, a crescut atât de brusc încât amenință creșterea economică și ar putea duce la o polarizare politică suplimentară [8].

Ritmurile de creștere /descreștere economică globală au fost abordate și în cadrul lucrărilor forumului economic mondial de la Davos, ediția anului 2020. Compania PricewaterhouseCoopers a lansat la această reuniune raportul CEO Global Survey, care reflectă nivelul-record al pesimismului directorilor generali față de evoluția economiei globale. Procentul celor care prevăd o încetinire a economiei globale este cel mai ridicat din anul 2012, de când întrebarea a fost inclusă în raport. Astfel, 53% dintre respondenți estimează o scădere a ritmului de creștere economică cu 29% față de anul 2019. În același timp, 22% dintre directorii generali anticipează o accelerare a ritmului de creștere economică, în acest an, pe când în anul 2019 aproximativ de 2 ori mai mulți respondenți își exprimau această opinie (42%).

Pe regiuni, cei mai pesimiști sunt directorii din America de Nord, 63% estimând diminuarea ritmului de creștere economică globală, urmați de cei din Europa de Vest (59%) și Orientul Mijlociu (57%). La polul opus, cei mai optimiști sunt directorii generali din Europa Centrală și de Est (ECE), unde 43% prevăd o scădere a ratei de creștere. Directorii generali din România - mai pesimiști decât omologii lor din Europa Centrală și de Est și chiar decât cei de la nivel global: pentru 2020, 57% cred că avansul economiei globale va încetini, față de 38% în 2019. În timp ce nivelul de încredere este, în general, în scădere în întreaga lume, există o mare variație de la o țară la alta. China și India prezintă cel mai ridicat

nivel de încredere în rândul marilor economii de 45% și 40%, urmate de SUA (36%), Canada (27%) și Marea Britanie (26%). Germania (20%), Franța (18%) și Japonia (11%) au cei mai puțini directori generali foarte încrezători în creșterea veniturilor în 2020. Analizând prognozele directorilor generali din 2008 până în prezent, corelația dintre încrederea lor în creșterea veniturilor lor în următoarele 12 luni și creșterea reală realizată de economia globală a fost foarte strânsă [6].

O asemenea situație la scară economică mondială necesită revizuirea acțiunilor din partea tuturor celor implicați, dacă se dorește o adevărată restartare („reload”) a sistemului economic. Contextul în care își desfășoară activitatea întreprinderile a fost transformat de schimbările climatice, tulburările sociale legate de incluziune și condițiile de muncă, COVID 19 și schimbarea așteptărilor cu privire la rolul corporațiilor. În plus, pandemia globală a intensificat eșecurile de bază și de lungă durată în ceea ce privește egalitatea și accesul la oportunități economice. Pentru a continua să prospere, companiile trebuie să-și construiască reziliența și să își îmbunătățească licența de a opera, printr-un angajament mai mare pentru crearea de valoare durabilă pe termen lung, care să cuprindă cerințele mai largi ale oamenilor și ale planetei. În acest context, este crucial care sunt valorile comune pentru toți cei ce pot influența procesul de modelare, construire, menținere și dezvoltare a unui sistem economic: pentru companii, guverne, angajați, sectorul asociativ, sectorul civil, organizații regionale și internaționale.

Există un consens emergent în rândul companiilor că valoarea pe termen lung este creată cel mai eficient servind interesele tuturor părților interesate. Un proiect de definire a unor valori comune pentru crearea de valoare durabilă a fost lansat la reuniunea anuală a Forumului Economic

Mondial din ianuarie 2020. Acest proiect urmărește să îmbunătățească modalitățile prin care companiile măsoară și își demonstrează contribuțiile la crearea unei societăți prospere, având, totodată, și o relație mai durabilă cu planeta noastră. De asemenea, se recunoaște că companiile care își asumă răspunderea față de părțile interesate și sporesc transparența vor fi mai viabile și mai valoroase pe termen lung.

Astfel, este propus noul model al capitalismului părților interesate. Esența capitalismului părților interesate: capacitatea sectorului privat de a valorifica puterea creativă și inovatoare a indivizilor și a echipelor de a genera valoare pe termen lung pentru acționari, pentru toți membrii societății și pentru planeta pe care o împărtășim.

Capitalismul părților interesate este un sistem în care corporațiile sunt orientate să servească interesele tuturor acestor părți (printre părțile interesate-cheie sunt clienții, furnizorii, angajații, acționarii și comunitățile locale).

În Manifestul de la Davos (2020) sunt stabilite principalele caracteristici ale companiei vitorului, care se încadrează în modelul capitalismului părților interesate:

1) Scopul unei companii este de a crea valoare pe termen lung și nu de a maximiza profiturile și de a spori valoarea acționarilor la costul altor grupuri de părți interesate. Cea mai bună modalitate de a înțelege și a armoniza interesele divergente ale tuturor părților interesate este un angajament comun față de politici și decizii care consolidează prosperitatea pe termen lung a unei companii.

2) O companie își servește clienții realizând o ofertă de valoare (value proposition) care să răspundă cel mai bine nevoilor lor. Acceptă și susține concurența loială și condiții de concurență echitabile. Are toleranță zero față de corupție. Păstrează ecosistemul digital în care operează fiabil și de încredere. Acesta îi face pe clienți pe deplin conștienți de

funcționalitatea produselor și serviciilor sale, inclusiv implicații adverse sau externalități negative.

3) O companie își tratează angajații cu demnitate și respect. Onorează diversitatea și se străduiește să îmbunătățească continuu condițiile de muncă și bunăstarea angajaților. Într-o lume a schimbărilor rapide, o companie promovează capacitatea de angajare continuă prin perfecționare continuă și recalificare.

4) O companie își consideră furnizorii drept parteneri în crearea de valoare. Oferă o șansă loială noilor actori pe piață. Aceasta integrează respectul pentru drepturile omului în întregul lanț de aprovizionare.

5) O companie deservește societatea în general prin activitățile sale, sprijină comunitățile în care activează și își plătește partea echitabilă din impozite. Asigură utilizarea sigură, etică și eficientă a datelor. Protejează în mod conștient biosfera și promovează o economie circulară, comună și regenerativă. Extinde continuu frontierele cunoașterii, inovației și tehnologiei pentru a ameliora bunăstarea oamenilor.

6) O companie oferă acționarilor săi o rentabilitate a investiției care ia în considerare riscurile antreprenoriale suportate și nevoia de inovare continuă și investiții susținute. Gestionează în mod responsabil crearea de valoare pe termen scurt, mediu și lung, în căutarea unor randamente durabile ale acționarilor care nu sacrifică viitorul pentru prezent.

7) O companie este mai mult decât o unitate economică care generează bogăție. Aceasta îndeplinește aspirațiile umane și societale ca parte a sistemului social mai larg. Performanța trebuie măsurată nu numai în funcție de rentabilitatea acționarilor, ci și de modul în care își atinge obiectivele de mediu, sociale și de bună guvernare. Remunerarea executivului ar trebui să reflecte responsabilitatea părților interesate.

8) O companie care gestionează activități la nivel multinațional /transnațional nu numai că servește tuturor acelor părți interesate care sunt direct angajate, ci acționează ca parte implicată - împreună cu guvernele și societatea civilă - a viitorului nostru global. Cetățenia globală corporativă necesită ca o companie să își valorifice competențele de bază, antreprenoriatul, abilitățile și resursele relevante în eforturi de colaborare cu alte companii și părți interesate pentru a îmbunătăți starea lumii [2].

În vederea măsurării și demonstrării de către companii a contribuției în crearea valorii pentru o societate mai prosperă a fost realizată de către o serie de companii de consultanță (Deloitte, PricewaterhouseCoopers, IBC ș. a.) o consultare cu mai mult de 200 de companii, investitori și alți actori-cheie. În rezultatul consultării a fost obținut un feedback valoros: mai mult de trei sferturi dintre respondenți au fost de acord că raportarea unui set de indicatori de mediu, sociale și de guvernare (ESG) universali ar fi utilă pentru companii, piețe financiare și pentru economie în general.

În rezultatul acestui proces au fost formulate:

- valori de bază - un set de 21 de valori de o importanță critică. Acestea sunt în primul rând valori cantitative pentru care informațiile sunt deja raportate de multe companii (deși adesea în diferite formate) sau pot fi obținute cu un efort rezonabil. Acestea se concentrează în principal pe activități din cadrul intern al unei organizații.

- valori extinse - un set de 34 de valori mai puțin bine stabilite în practica și standardele existente de raportare. Ele reprezintă un mod mai avansat de măsurare și comunicare a creării durabile a valorii (inclusiv în termeni non-monetari) [4, p. 6].

Valorile au fost selectate pentru universalitatea lor în industrii și modele de afaceri. Măsurările recomandate sunt organizate în

patru piloni care sunt aliniați cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă 2030 (ODD) și cu principalele domenii ESG:

- principii de guvernare,
- planetă,
- oameni,
- prosperitate.

Fiecare dintre acești piloni are o influență importantă asupra capacității unei firme de a genera valoare comună și durabilă. Cei patru piloni și valorile lor asociate nu trebuie văzute izolat. Performanța într-un pilon este extrem de interdependentă cu cea a celorlalți piloni. De exemplu, fără o planetă sănătoasă care să ofere aer curat, apă dulce, agricultură, păduri și pescuit de care depinde viața umană, societățile nu pot reuși, iar companiile nu pot crea valoare pe termen lung. În același timp, oamenii se află în centrul prosperității economice globale, conducând la crearea bogăției, dezvoltând produse și servicii inovatoare și sprijinind comunitățile în care trăiesc și lucrează. Companiile au performanțe mai bune atunci când angajații lor sunt bine pregătiți, diferiți și siguri din punct de vedere financiar.

Fiecare pilon cuprinde câteva teme, considerate a fi cele mai importante pentru societate, planetă și economie și cele mai relevante universale pentru toate companiile. Fiecare temă este esențială pentru o înțelegere cuprinzătoare a pilonului său și grupează una sau mai multe valori corespunzătoare pentru a măsura performanța corporativă și crearea de valoare durabilă. Toate valorile sunt extrase din cadrul și standardele existente, acolo unde sunt disponibile [4, p. 12].

A. Pilonul „Principii de guvernare”. Înțelegerea publică a scopului unei corporații se mută pentru a se concentra pe crearea de valoare pe termen lung și interdependența acesteia cu impactul economic, de mediu și social. Această schimbare creează implicații importante pentru

rolul și sensul bunei guvernări și strategii. Se așteaptă din ce în ce mai mult ca companiile să își definească scopul într-un mod care să integreze impactul asupra societății în centrul activității lor și să își integreze scopul în strategii și operațiuni. Între timp, principiile tradiționale de guvernare, responsabilitate și administrare continuă să fie vitale pentru a se asigura că companiile acționează responsabil pentru a-și susține propriile interese, precum și interesele tuturor părților interesate.

Guvernarea este fundamentală pentru atingerea valorii pe termen lung prin alinierea și conducerea atât a performanțelor financiare, cât și a celor societale, precum și prin asigurarea responsabilității și construirea legitimității cu părțile interesate. Realizarea acestei alinieri necesită guvernare pentru a supraveghea stabilirea, monitorizarea și executarea aspirațiilor unei companii în ceea ce privește impactul economic, de mediu și social ca parte a scopului și strategiei sale, pentru a identifica riscurile și a îmbrățișa oportunitățile și pentru a vedea că interesele părților interesate, inclusiv ale acționarilor, sunt protejate.

Deși buna guvernare este importantă pentru realizarea tuturor ODD-urilor, aceasta este evidențiată în trei dintre ele:

- consumul și producere responsabilă (ODD 12);
- pace, justiție și instituții puternice (ODD 16);
- parteneriate (ODD 17).

Pilonul „Principii de guvernare” este compus din următoarele teme:

1. *Scopul guvernării.* Această temă abordează măsura în care guvernarea determină companiile să stabilească și să urmărească un scop pozitiv și clar și măsura în care scopul corporativ ghidează strategia. Ar fi ideal, dacă scopul afacerilor ar fi rezolvarea în mod profitabil a problemelor oamenilor și ale planetei și nu de a profita din cauza problemelor.

2. *Calitatea organului de conducere.* Această temă abordează măsura în care forma și funcția corpului de conducere sunt aliniate la crearea de valoare pe termen lung. Persoanele angajate și structurile au o influență primară asupra calității supravegherii și a deciziilor luate pentru crearea durabilă a valorii. Există metrice și informații detaliate existente pe această temă, ceea ce îl face un punct de comparație fezabil între companii. Indicatorii emergenți se concentrează asupra faptului dacă organele de conducere sunt aliniate cu crearea de valoare pe termen lung, dacă performanța corporativă este monitorizată și îmbunătățită în timp și controlul asociat.

3. *Implicarea părților interesate.* Această temă abordează natura angajamentului cu părțile interesate, inclusiv procesele existente pentru a înțelege preocupările-cheie ale părților interesate și impactul companiei asupra acestora. Implicarea părților interesate este importantă pentru îndrumarea organelor de conducere în vederea prioritizării valorii pe termen lung și pentru responsabilizarea consiliilor de administrație. O astfel de implicare este vitală pentru a contribui la elaborarea unei strategii eficiente, bazate pe scopuri, pentru a consolida responsabilitatea pentru crearea de valoare durabilă și pentru a promova încrederea în corporații.

4. *Comportament etic.* Această temă abordează măsura în care o companie se comportă etic, în conformitate cu legile aplicabile și normele acceptate pentru comportamentul corporativ - o componentă critică a creării de valoare pe termen lung. Interesul crescând al părților interesate pentru impactul asupra societății și cererea mai mare de transparență încurajează companiile să meargă dincolo de simpla respectare a regulilor, inclusiv prin demonstrarea modului în care comportamentul lor este în concordanță cu scopul

mai larg al firmei. Stabilirea și susținerea culturii, a politicilor și a unui mediu de operare care încurajează comportamentul etic sunt componente esențiale ale bunei guvernări și a creării valorii pe termen lung. Este necesară o monitorizare consecventă pentru a asigura răspunderea pentru comportamentul etic. O atenție deosebită ar trebui acordată problemelor care pot compromite capacitatea firmei de a opera într-un mod demn de încredere cu părțile interesate, inclusiv cu acționarii.

5. *Supravegherea riscurilor și a oportunităților.* Această temă abordează măsura în care sunt supravegheate identificarea și gestionarea eficientă a riscurilor și oportunităților strategice. Gestionarea riscurilor este un aspect critic al bunei guvernări, care necesită supravegherea eficacității sistemului de management al riscului întreprinderii (sau echivalentul său) și încorporarea rezultatelor sale în strategia corporativă. Cu toate acestea, trebuie luate în considerare și oportunitățile. Incorporarea în mod explicit a riscurilor și oportunităților asociate subiectelor economice, de mediu și sociale în guvernanta companiei și în procesele conexe este esențială pentru stabilirea priorităților și abordarea acestor probleme în timp și pentru crearea de valoare pe termen lung [4, pp. 21-22].

B. Pilonul „Planeta”. Pentru Pilonul „Planeta” sunt relevante în special șase ODD pentru aspectele de mediu ale companiilor:

- apă curată și sanitație (ODD 6);
- energie curată și accesibilă (ODD 7),
- consum și producere responsabilă (ODD 12),
- acțiune climatică (ODD 13),
- viața subacvatică (ODD 14),
- viața pe pământ (ODD 15).

De-a lungul cadrelor și standardelor de raportare existente, pentru pilonul „Planeta” au fost identificate șapte teme de mediu de o importanță deosebită pentru pla-

netă, societate și afaceri:

1. *Schimbarea climei.* O climă stabilă a fost un factor critic în creșterea și avansarea societăților umane. Actualmente, acumularea de gaze cu efect de seră în atmosferă, ca urmare a intervențiilor antropice, schimbă clima planetei într-un ritm avansat – fapt care nu doar influențează durabilitatea unor afaceri, ci reprezintă o amenințare existențială pentru civilizația umană.

2. *Pierderea naturii.* Natura stă la baza economiilor și societăților contemporane. Raportul din 2020 al World Economic Forum a concluzionat că peste jumătate din PIB-ul total al lumii (circa 44 de miliarde de dolari) - este generat sau extrem de dependent de natură. Distrugerea continuă a biodiversității la nivel mondial și, prin urmare, pierderea numeroaselor beneficii ale naturii pentru oameni - inclusiv protecția împotriva inundațiilor și furtunilor, reglementarea resurselor climatice și de apă, polenizarea culturilor, precum și bucuria estetică și îmbogățirea spirituală - prezintă riscuri materiale pentru întreprinderi și o amenințare majoră pentru viitorul și bunăstarea generală a omului.

3. *Disponibilitatea apei dulci.* Apa dulce este esențială pentru progresul societăților umane - este necesară pentru un mediu sănătos și o economie prosperă. De exemplu, producerea de alimente și producerea electricității depind de ea. Accesul la apă potabilă și canalizare este un drept fundamental al omului. Cu toate acestea, acest drept al omului nu este îndeplinit frecvent în unele părți ale lumii cu infrastructură de furnizare a apei slabă.

4. *Poluarea aerului.* Poluarea localizată a aerului, sub formă de particule fine și oxizi de sulf și azot, este o cauză principală de sănătate și deces prematur în întreaga lume.

5. *Poluarea apei.* Poluanții nocivi ai apei includ o gamă largă de substanțe chimice toxice, metale grele, hidrocarburi, agenți patogeni pe bază de apă, solide suspenda-

te și chiar căldură. Poate că cele mai răspândite și sistematice impacturi, totuși, provin din excesul de nutrienți - în principal azot, fosfor și potasiu - utilizați în agricultură.

6. *Deșeurile solide.* Toate deșeurile contează într-o oarecare măsură, în special din cauza resurselor care se pierd. Impactul negativ al deșeurilor slab gestionate sau neadministrare poate fi semnificativ, mai ales dacă materialele nu sunt ușor biodegradabile. Materialele plastice de unică folosință se numără printre cele mai răspândite și problematice fluxuri de deșeurii.

7. *Disponibilitatea resurselor.* Pe termen lung, sustenabilitatea autentică ne impune să atingem niveluri mult mai mari de reutilizare (circularitate) a resurselor neregenerabile și consum durabil de resurse regenerabile. Tranziția către o economie circulară prezintă o serie de oportunități (dar și riscuri) pentru companii [4, pp. 26-27].

C. Pilonul „Oameni”. În cadrul pilonului „Oameni” există o împărțire în capitalul uman (de exemplu, cunoștințe individuale, abilități, competențe) și capital social (de exemplu, rețele, norme comune, valori). În timp ce realizările legate de oameni sunt strâns legate de toate ODD-urile, importanța lor este evidențiată în mod specific în șase obiective:

- lipsa sărăciei (ODD 1);
- sănătate și bunăstare (ODD 3);
- educația de calitate (ODD 4);
- egalitatea de gen (ODD 5);
- loc de muncă decent și creșterea economică (ODD 8);
- reducerea inegalităților (ODD 10).

Pentru pilonul „Oameni” au fost identificate următoarele teme:

1. *Demnitate și egalitate.* Această temă se concentrează pe oferirea de oportunități echitabile tuturor angajaților în recrutare și selecție, formare, dezvoltare și promovare. Prin îmbrățișarea diversității și a egalității de șanse, companiile pot contribui la integrarea grupurilor și minorităților reprezen-

tate pe piața muncii, astfel încât acestea să devină o mai bună reflectare a societății și, de asemenea, să aprofundeze fondul de talente pe care o forță de muncă mai diversă le poate aduce.

2. *Sănătate și bunăstare.* Această temă impune organizațiilor să asigure sănătatea, siguranța și bunăstarea mentală, fizică și socială a tuturor oamenilor din operațiunile și lanțurile valorice ale acestora. Companiile trebuie să mențină standarde ridicate ale muncii în lanțurile lor valorice până la consolidarea relațiilor și schimbul de informații cu clienții și furnizorii. Unele industrii, cum ar fi mineritul sau substanțele chimice, se confruntă cu un risc inerent mai mare pentru sănătatea și siguranța fizică decât alte industrii, cum ar fi serviciile financiare, unde sănătatea mintală poate fi o preocupare mai mare. Companiile care mențin standarde ridicate în materie de sănătate, siguranță și drepturile muncii pot vedea niveluri mai ridicate de productivitate și eficiență operațională a angajaților.

3. *Abilități pentru viitor.* Accesul la muncitori calificați este un factor-cheie pentru a deveni o companie de succes. Pentru a aborda provocarea deficienței de competențe, companiile trebuie să sporească investițiile în formare, educare și recalificare a forței de muncă pentru a profita de oportunitățile de schimbare a modelelor de lucru și a locurilor de muncă datorită noilor instrumente și tehnologii [4, pp. 32-33].

D. Pilonul „Prosperitatea”. Pilonul „Prosperitatea” din metodologia de măsurare a capitalismului părților interesate are o legătură strânsă cu Agenda 2030 a ONU pentru dezvoltare durabilă. Raportul de sinteză al secretarului general al ONU recunoaște că prosperitatea este un element esențial în realizarea ODD și o definește ca fiind „o economie puternică, incluzivă și transformatoare”, descriind-o în termeni de:

- creștere economică, bazată pe ocuparea forței de muncă decente, mijloace de trai durabile, creșterea veniturilor reale, protecție socială și acces la servicii financiare pentru toți oamenii;

- inovarea și transformarea modelelor de afaceri pentru a crea valoare comună, inclusiv investiții în infrastructură durabilă și rezistentă, așezări, industrializare, IMM-uri, energie și tehnologie;

- prosperitate comună și creștere echitabilă, bazate pe producție și consum durabile.

Aceste caracteristici esențiale ale prosperității sunt legate de următoarele ODD:

- lipsa sărăciei (ODD 1);

- locul de muncă decent și creșterea economică (ODD 8);

- industria, inovarea și infrastructura (ODD 9);

- reducerea inegalităților (ODD 10).

Întreprinderile au impact asupra prosperității economice și sociale și beneficiază de acestea în nenumărate moduri și este recunoscut pe scară largă că întreprinderile nu pot reuși într-o societate care nu dispune de prosperitate economică și socială.

Cu toate acestea, majoritatea întreprinderilor nu captează pe deplin aceste active necorporale și factori de valoare. Măsurând și raportând mai holistic aspectele prosperității, companiile și părțile interesate ale acestora pot deveni mai bine informați pentru a proteja și îmbunătăți activele care contribuie la crearea durabilă a valorii și la societate și ODD. Crearea valorii pe termen lung este esențială pentru performanța afacerii, avantajul competitiv, reducerea riscurilor și consolidarea relațiilor cu părțile interesate.

Pentru a demonstra angajamentul de a construi economii puternice, transformatoare și incluzive pe termen lung, în conformitate cu ODD-urile, au fost identificate trei teme interdependente din standardele de raportare existente care ajută la distingerea celor mai importante aspecte ale prosperității:

1. *Ocuparea forței de muncă și generarea bogăției.* Companiile ar trebui să creeze o valoare economică semnificativă pentru angajați, acționari și societatea în întregime prin crearea de locuri de muncă și investiții în capacitățile productive ale economiei. Se preconizează că criza economică datorată pandemiei COVID 19 va împinge milioane de oameni (în special grupuri vulnerabile) în sărăcie și ar putea încetini progresul către obiectivele de reducere a sărăciei. Crearea de locuri de muncă, păstrarea angajaților și investițiile în societate sunt esențiale pentru abordarea acestui risc. Aceste investiții contribuie la creșterea nivelului de trai și la crearea bogăției pe termen lung. O prosperitate economică puternică determină o forță de muncă mai educată și o productivitate mai mare a forței de muncă, precum și o putere mai mare de cumpărare.

2. *Inovarea /crearea produselor și serviciilor mai bune.* Prin inovație, companiile pot și ar trebui să contribuie la crearea unor produse și servicii mai bune care să răspundă nevoilor și dorințelor în schimbare ale clienților, creând atât valoare economică, cât și socială pentru clienți. Companiile au un rol important de jucat în crearea și comercializarea soluțiilor pentru probleme complexe și provocatoare, în special descoperiri legate de mediu (de exemplu, lanțuri de aprovizionare și produse durabile).

Capacitatea unei companii de a inova poate face diferență între supraviețuirea sau eșecul pe termen lung. Creșterea transformativă prin inovație determină dezvoltarea de noi produse și servicii, îmbunătățește avantajul competitiv și reputația mărcii. Eforturile de inovare au potențialul de a crea atât impacturi pozitive, cât și negative asupra planetei și a oamenilor săi, oferind motive suplimentare companiilor de a măsura și de a raporta aceste impacturi.

3. *Comunitate și vitalitate socială.* Companiile contribuie cu resurse care pot și ar trebui să sprijine țesutul social și vitalitatea

comunităților în care își desfășoară activitatea, direct în cazul investițiilor în comunități și indirect prin impozite plătite pentru a ajuta la finanțarea serviciilor guvernamentale pentru acele comunități. Esența acestui exercițiu este convingerea că interacțiunea factorilor economici, de mediu și sociali este din ce în ce mai importantă pentru crearea de valoare pe termen lung [4, pp. 37-38].

Fiecarei din temele prezentate mai sus îi este atribuită o serie de indicatori, care permit măsurarea schimbărilor și demonstrarea de către companii a contribuției în crearea valorii. De exemplu, inovarea/crearea produselor și serviciilor mai bune este măsurată prin nivelul cheltuielilor aferente cercetării și dezvoltării, comportamentul etic este măsurat prin numărul și natura incidentelor de corupție, disponibilitatea apei dulci (potabile) este măsurată în volumul de apă extrasă și volumul de apă consumată etc.

Integrând valorile sus-enumerate în guvernanță, strategia de afaceri și managementul performanței și raportând aceste valori, o companie demonstrează părților interesate că evaluează responsabil toate riscurile și oportunitățile în gestionarea afacerii sale, chiar dacă acestea privesc nu doar mediul intern al companiei și sunt nu doar de natură financiară. Actualmente, investitorii și părțile interesate pretind ca companiile să raporteze probleme, riscuri și oportunități nefinanciare cu aceeași disciplină și rigoare ca și informațiile financiare.

Dar dincolo de aceasta, acele companii care își aliniază obiectivele la obiectivele pe termen lung ale societății, așa cum sunt stabilite în ODD, sunt cele ce vor crea valoare durabilă pe termen lung, conducând în același timp la rezultate pozitive pentru afaceri, economie, societate și planetă. Aceasta este adevărata caracteristică a unei companii ce activează în conformitate cu noul model economic - capitalismul părților interesate.

Și totuși, e puțin probabil, că acest model va fi instaurat în toate colțurile lumii în același timp și va aduce doar beneficii companiilor și părților interesate. Oricărui model economic (cel puțin pînă la momentul actual) au fost caracteristice dezavantajele și contradicțiile sale. La moment companiile operează cu factorii tradiționali de producție (natura, capitalul, munca), combinând acestea cu neo-factorii de producție (tehnologiile, informația, abilitățile de întreprinzător), contradicția principală constând în alegerea vectorului dintre creștere și stabilitate. Eventualele contradicții ale capitalismului părților interesate vor putea să se rezume la prioritățile acordate unor anumite obiective sau valori sociale.

Totodată, unii specialiști în domeniul economiei și managementului companiilor (Drucker P., Mason P.), consideră că, deși cea de-a IV-a Revoluție Industrială este la începutul său, în perioada sa de cristalizare și de începere a manifestărilor pe scară din ce în ce mai largă, totuși, o serie de analize pun în evidență manifestarea unor caracteristici care par a fi incompatibile cu sistemul capitalist. Paul Mason susține că suntem la un pas de o schimbare uriașă și atât de profundă încât, de data aceasta, însuși capitalismul, sistemul extrem de complex pe baza căruia funcționează societăți întregi, va evolua în ceva cu totul nou. În centrul acestor schimbări se află tehnologia informației, o revoluție care, după Paul Mason, are potențialul de a remodela fundamental noțiunile familiare de „muncă”, „producție” și „valoare”, dar și de a distruge o economie bazată pe piețe și proprietăți private [5, pp. 116-149].

Peter Drucker încă din anii '90 ai sec. XX a conturat caracteristicile viitoarelor schimbări. Spre deosebire de alți specialiști în domeniu, Drucker vine nu doar cu anumite prognoze legate de economia viitorului și caracteristicile specifice companiilor, ci și cu unele recomandări

ce ne vizează pe fiecare, dar și sistemul socio-economic în general. Acordând prioritate cunoștințelor/cunoașterii în designul sistemelor socio-economice, Drucker prezice, că cea mai mare schimbare va fi anumite pe filiera cunoașterii: schimbarea formei, conținutului, semnificației și responsabilității cunoașterii. În acest context, rolul cel mai important îi revine principalului actor în acest nou sistem – persoanei educate. Drucker o numește „universal educated person”, ceea ce ne indică faptul, că în viitorul sistem economico-social se vor resimți confortabil persoanele cu o educație calitativă, multilateral dezvoltate, care sunt capabile nu doar să se alinieze / adapteze unui sistem economic (unui tip de piață, unde își vând brațele de muncă), dar și să modeleze ei însuși sistemele socio-economice, reieșind din valorile umane general acceptabile.

Concluzionăm că, în aceste condiții, se cere de a revedea abordarea sistemului educational și administrativ în ceea ce privește formarea/educarea/antrenarea în câmpul de muncă a unei personalități. De-a lungul evoluției economice conexiunile dintre aceste subsisteme sociale (economic, educational, administrativ) au fost modelate, transmițând prioritatea de la un subsistem la altul. Astăzi asistăm la situația, când capitalul (companiile, mai cu seamă corporațiile transnaționale) dictează instituțiilor educaționale conținutul curricular. Însă, în opinia autorului, educația ar trebui să fie determinanta. Sistemul educational (în cooperare cu cel administrativ) ar trebui să creeze condiții nu doar pentru formarea profesională îngustă (care transformă personalitatea într-un instrument/o piesă a sistemului economic), ci și pentru dezvoltarea multilaterală armonioasă echilibrată a Personalității. Această condiție ne va permite nouă și viitoarelor generații să nu fim ostatici a unui viitor necunoscut și impredictibil, ci să fim creatorii acestuia.

BIBLIOGRAFIE

1. Bonciu F. Implicațiile celei de-a patra revoluții industriale pentru dezvoltare. În: National Strategies Observer, Institute for World Economy, 2016 Disponibil pe <http://www.nos.iem.ro/bitstream/handle/123456789/1046/531-828-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Davos Manifesto 2020: The Universal Purpose of a Company in the Fourth Industrial Revolution. Disponibil pe <https://www.weforum.org/agenda/2019/12/davos-manifesto-2020-the-universal-purpose-of-a-company-in-the-fourth-industrial-revolution/>
3. Drucker P. Post-capitalist Society. Ed.: Butterworth Hainemann, 1993, 192 p.
4. Measuring Stakeholder Capitalism: Towards Common Metrics and Consistent Reporting of Sustainable Value Creation. White Paper. World Economic Forum, 2020
5. Mason, P. Postcapitalism: A Guide to Our Future. Penguin Random House, UK, 2015, 271 p.
6. Navigating the rising tide of uncertainty. 23rd Annual Global CEO Survey. PricewaterhouseCoopers, 2020, disponibil pe <https://www.pwc.com/gx/en/ceo-survey/2020/reports/pwc-23rd-global-ceo-survey.pdf>
7. Raportul anual al Forumului Economic Mondial de la Davos, 2019 – 2020, disponibil pe http://www3.weforum.org/docs/WEF_Annual_Report_2019_2020.pdf
8. În: https://ro.qaz.wiki/wiki/History_of_capitalism accesat pe 27.11.2020.
9. În: https://ro.wikipedia.org/wiki/Revolu%C8%9Bia_industrial%C4%83 accesat pe 27.11.2020.
10. În: https://ro.wikipedia.org/wiki/Dezvoltare_durabil%C4%83 accesat pe 28.12.2020.

Prezentat: 19 ianuarie 2021.

Email: liubovips@mail.ru